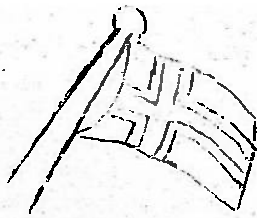

F R I T T L A N D

Nr. 26 - 2. årg.

Fredag, 2. mars 1945.

TANKER OM KRING BEFRIElsen.

6. Hvem skal ha ledelsen.

I alle befrieede land har det reist seg politisk uro omkring det spørsmål: Hvem skal lede landet, hjemmefronten eller eksil-regjeringen? Spørsmålet har hatt forskjellige konsekvenser i de forskjellige land. I Norge er det ikke trolig at det vil skape noe av betydning, i all fall ikke hvis spørsmålet på forhånd tenkes igjennom. Regjeringen Nygaardsvold har under hele krigen ledet landet i sansvar med en uttrykkelig, enstemmig stortingsbeslutning; den stilte sine plasser til Kongens (og Stortingets) rådighet og fikk en enstemmig anmodning om å bli i sine embeter; den fikk fullmakt av Stortinget til å foreta alle de handlinger som krigen gjorde nødvendig - en fullmakt Stortinget i den foreliggende nødsituasjon hadde full adgang til å gi regjeringen - dens konstitusjonelle basis er derved utenfor tvil. Stortingets beslutninger er ikke omgjort og om så var skjedd er det mer enn tvilsomt om en slik beslutning vedtatt i glansen av tyske bajonetter ville være rettslig forpliktende.

Det er også gitt at mulige - eller sannsynlige - feil begått av regjeringen omkring 9. april 1940 (den manglende mobilisering o.l.) ikke berører regjeringens konstitusjonelle basis. Men gjennom de lange forsmedelige år, har jo mangen god nordmann spurt seg selv: Hvorledes kunne dette hende? Spørsmålet vil dukke opp igjen atter og atter til det er klarlagt. I dag vet vi for lite og ingen skal dømmes uten forsvar. Disse ting må utredes rent faktisk, uttømmende og objektivt; inntil den utredning er forelagt folket, eventuelt avgjort i de former Grunnloven bestemmer, bør vi vokte oss for å dømme. Vi må heller aldri glemme at hvor feil det enn er begått før 9. april 1940, de samme menn har uimotsigelig etter dette tidspunkt fulgt en politisk linje som folkets store flertall har sluttet opp omkring og de har - så langt vi her hjemme har kunnet se med energi og dyktighet arbeidet for Norges sak. Hjemmefronten har i full tillit arbeidet under dens ledelse, selv om det også bør tas i betraktning at svært meget av denne tillit er knyttet til en bestemt person: Kong Haakon, hvis betydning for den virkelige nasjonale samling som har funnet sted, uanset hvilke omstendigheter. Det er derfor ikke adgang for noen innen Hjemmefronten til å si: Regjeringen i London er ikke vår regjering. På den annen side er det helt klart at denne regjering bør suppleres eller erstattes med en ny, dannet på bred basis, egnet til å representere det samlede norske folk og hvor ingen demokratiske synsmåter er utestengt. Avgjørelsen ligger etter Grunnloven i Kongens hånd, og vi venter i full tillit på hans beslutning etter at han har konferert med ledende personligheter fra ute- og hjemmefronten. Det må således være helt klart at i befrielsesøyeblikket kan den nye samlingsregjering ikke dannes på vanlig parlamentarisk måte. Krigen har skapt en ny provisorisk instans, hjemmefronten, som eier en sikrere moralsk rett til å representere det norske folk enn Stortinget av 1936. Det er bare nok å peke på at de fleste patrioter som har tatt de tyngste tak under okkupasjonen, er urepresentert ved Stortinget av 1936 og heller ikke ser det som sin naturlige representant. Men herom vil det neppe være stor uenighet innen folket.

Kan vi føre dette spørsmål og samtidig bedømmelsen av handlingene før 9. april 1940 ut av den øyeblikkelige politiske dagsorden, kan det samme ikke være tilfelle med handlingene etter dette tidspunkt. Om den vil der rå stor uenighet. Det gjelder i særlig grad de farlige forhandlinger med tyskerne, som Stortingets presidentskap i samarbeid med enkelte personer

drev gjennom måneder og som gudskjelov ikke førte fram p.g.a. tyskeres begjærighet. De holdt et øyeblikk på å drive over i regelrette fredsunderhandlingene; i strid med de vedtak Stortinget, Kongen og Regjeringen enstemmig hadde tatt og de ledet til den forsmedelige henstilling til Kongen om å abdisere. Hvis forhandlingene hadde ført fram ville "nyordningen" vært et faktum, foretatt av Stortinget selv. Heller ikke disse personer skal dømmes uten forsvar. Atskillige undskyldende omstendigheter foreligger sikkert. På den annen side er det ikke tvilsomt at disse personer er "samarbeidsmenn" like godt som alle de andre, selv om det de forhandlet om ikke var sement eller tydelig, men det norske folks uerstattelige åndelige verdier og dets umistelige rettsgoder. Det er et naturlig krav at disse personer tilhører privatlivet inntil de gjennom nyvalg på nytt har ervervet seg retten til å representere det norske folk. Kommer de ved befrielsen uten videre fram i første rekke, blir de straks delaktig i ledelsen, vil det temmelig sikkert lede til politisk uro og i høy grad uheldige foretagelser.

Det at forhandlingene med tyskerne ble ledet av Stortingets presidentskap og at Stortingets medlemmer i alle fall til en viss grad ble innblandet, skaper helt særegne konstitusjonelle vansker. Stortinget bør hele tiden være oppmerksom på at dets rett til å representere det norske folk både moralsk og konstitusjonelt slett ikke er særlig uangrikelig. Dette tilsier forsiktighet i samarbeid med en regjering, som etter normale politiske forhold vel ikke kan karakteriseres som parlamentarisk, men som bygger på folkets og Kongens tillit. Også dette gjør nye Stortingsvalg påtrengende nødvendig. Å gjøre som i Frankrike og lage en "rådgivende forsamling" er neppe hverken storepraktisk eller tilrådelig.

UKEDVERS IKT.

Først nå kan man for alvor begynne å gjøre opp regnskapet for den tyske motoffensiv i Ardennene. Tyskerne tapte der 100 - 120.000 mann av sine beste tropper og meget av sitt beste materiell, styrker som kanskje nettopp nå ville ha kunnet hindre de alliertes gjennombrudd på vestfronten. At det er skjedd en avgjørende svekkelse av det tyske forsvar vest for Rhinen er helt åpenbart; i høst og i vinter kunne tyskerne tydeligvis uten større vansker hindre de allierte i å gå over Røen, mens operasjonen nå gikk som et urverk, og byene Düren og Jülich, som det tidligere har vært kjøpet om i måneder, falt nå i løpet av et par døgn.

Naturligvis spiller også andre viktige faktorer inn, overføring av tyske styrker fra vest til øst, det gode flyvær, som for første gang på mange måneder gjør det mulig for de allierte å sette inn sitt flyvær i full målestokk, en bedre utbygging av forsyningslinjene i Frankrike o.s.v. Men at Ardennen-slagets omkostninger nå veier tungt ned på tysk side er ganske åpenbart. Det er også et stort spørsmål om den tidsfrist tyskerne vant ved operasjonen og som de hevder hindret en koordinasjon av offensivene fra øst og vest i første fase, er noen vesentlig realitet. Engelske korrespondenter hevdet alt lenge før jul at de alliertes hovedstøt neppe kunne settes inn før i februar, og værforholdene i januar viste seg også å bli slike at de formodentlig under alle omstendigheter ville ha hindret - i all fall - på avgjørende måte hommet og vanskeliggjort - operasjoner av større format. Og enten en koordinasjon hadde vært mulig under den russiske vinteroffensivs første fase eller ei, er det ikke tvilsomt at den kommer nå da russernes oppmarsj på midtavsnittet og operasjoner på begge flanker er så godt som avsluttet. Den situasjon som oppstår når de vestallierte bryter

Igenno til Rhinen og den russiske lavne igjen spiter seg i bevegelse. Bli det ikke lett for tyskerne å restre. Særlig når man tar i betraktning at det allierte flyvåpen i mars-april har de beste muligheter for å lamme de tyske kommunikasjoner og den tyske krigsindustri på avgjørende måte. Flyvåret er ideelt, og de rekordmessige angrep som i siste uke er rettet mot de tyske sentra viser hvilket omfang bombingene nå har fått, med innsats av 5-10.000 fly i døgnet og med en meget svak tysk motstand og tilsvarende små allierte tap.

På vestfrontens hovedavsnitt, foran Köln og Düren, er hele fronten brakt i gyngning ved de kraftige allierte støt dels fra innbruddsstedet i Düren-Jülich-avsnittet, dels fra Kleve-området lenger nord. De amerikanske styrker som har rykket rett østover fra Düren, har brutt gjennom en vesentlig del av Kölns sterke frontal-forsvar og slår bare 15 km fra byen, som dermed er sterkt truet. Enda større interesse knytter det seg imidlertid til utviklingen nordfor, hvor det lator til at de allierte forsøker å gjennomføre en veldig knipetangoperasjon mot de tyske styrker mellom Rhinen og Maas. Tangens ene kjeve, bestående av styrker fra den amerikanske 9. armé, går ut fra Jülich-området og er i retningen nord-øst nådd fram til det viktige industri- og kommunikasjonsentrum München-Gladbach; den annen er satt inn nordfor, hvor de britiske armer støter sørover, omtrent parallelt med Rhinens løp, fra Goch - Wesel og Calcar - Uden - området. Det ligger en veldig tyngde i disse støt og det er alt tegn på at de tyske stillinger i det livsviktige område vest for Ruhr begynner å vakle. Bli det rendt overende, kan følgene bli uoverskuelige. Det vil si at tyskerne, som tydelig is har valgt å føre sitt forsvar på denne front vestenfor Rhinen, kommer til å lide et nederlag som kan bli like krigsavgjørende som russernes seire i øst, selv om de territoriale resultater er mindre oppsiktsvakkende. De allierte står nemlig her tettere innpå vitale tyske områder. Eisenhower har spådd at Tyskland ikke vil kunne føre krig i mere enn 60 dager etter tapet av Øvre Schlesia og Ruhr - og dessuten har de allierte en sjelden sjans til å tilintetgjøre store tyske styrker under et eventuelt tilbaketog til og over Rhinen uten tilstrekkelig støtte i luften mot det overlegne allierte flyvåpen.

På østfronten er det en viss brømsing av den russiske framgang på sønflanken hvor Konjovs styrker forbereder seg for overgangen over Neisse, mens det meldes om et kraftig framstøt på nordflanken, hvor russene fra Koniz-området er brutt igjennom over Neu-Stettin og truer Köslein, som ligger nesten helt ute ved kysten. Kan denne operasjon gjennomføres i løpet av kort tid, vil de tyske styrker i Pommern - Danzig - området være delt i to og deres forsvarsmuligheter være ytterligere redusert. I all fall vil de, trengt sammen på små områder, ikke lenger representere noen flanketrussel mot Sjukovs armégruppe på midtavsnittet foran Berlin, og dermed er en viktig operativ forutsetning for neste hovedfase i den russiske offensiv tilveiebrakt. Det samme er tilfelle når det gjelder erobringen av Posen, et viktig trafikksentrum i Sjukovs rygg som, så lenge det var på tyske hender, var til alvorlig sjene for hans tilførsler.

MORGES NYTT.

Det har igjen gått en bølge av massearrestasjoner over Hamar, idet 60-70 personer er arrestert, liange unge er flyktut og en del av de arresterte er gisler for disse.

Fylkesfører Axel Aass sjåfør; en mann ved navn Bjørke, oppdager en dag et brev som fylkesmannen hadde lagt etter seg og som inneholdt en liste over en del personer som skulle arresteres på Aker. Der varslet han dem som skulle tas, tok dem med i bilen og kjørte til Sverige med dem.

Som kjent hadde tyskerne satt i gang storsjagene byggeplaner på Lillehammer i anledning flytning av hovedkvarteret dit. Riktignok bygges det omå litt her og der, men de store planene er åpenbart skrinlagt.

En godsvogn på Dombås stasjon tok seg forleden en tur på egen hånd. Den fikk ganske stor fart i skråningen nedover mot Dovre og måtte på sin vandring et tysk militærtog. Lokomotivet ble sterkt ramponert og militærtoget ble flere timer forsinket. Tyskerne ble rasende og arresterte 6 mann på Dombås stasjon, tenket dem sammen og sendte dem sydover til Lillehammer.

Vestfronten: Kallé den allierte armé i V er i bevegelse. 4 armeer angriper i retning av Rhinen over et forholdsvist smalt belte. Styrker fra 1. amerikanske armé, som rykker fram med tanks i spissen, står 8 km fra Köln, som ligger under kanonild. Bruhodet over elva Erft, den siste flodbarriere foran Köln og Düsseldorf er utvidet, og de allierte har slått mange bruer over elva. På disse strømmer tropper og panser uten opphold over til den andre siden, men man kan ikke vente noen rask framgang for bruovergangene er mer utbygget og bedre sikret. Kampene mellom Erft og Rhinen betegnes som meget hårde. Flere steder S og SØ for Düren er inntatt. Lenger N, fra 9. amerikanske armés frontavsnitt ved München-Gladbach, kan det av sikkerhetshensyn ikke gis nærmere posisjonsmeldinger. Korrespondenter melder at også Düsseldorf ligger under kanonild, Königshoven er inntatt. På 1. kanadiske armés front er Wesel og Kerwenheim erobret. - Lenger S opprettholder 3. amerikanske armé sitt press mot de tyske stillinger og truslen mot Trier øker; styrker står 4 km SØ for byen. I Biffburg raser gatekamper, og Maxweiler er inntatt. - Det allierte taktiske flyvåpen gjorde onsdag over 3.700 utfall over og bak vestfronten. - Siden offensiven i V begynte er det tatt 60.000 fanger. - Allierte korrespondenter melder at det ikke er noen tegn til nazistiske geriljastyrker bak den allierte front.

Østfronten. Onsdag meldte marskalk Stalin om et nytt framstøt i Pommern. Rokosovskis armer har inntatt Bublitz og Schlochau. Troppene nærmer seg mer og mer Østersjøen og står nå bare 50 km fra kysten. Et kommunike fra Stalin meldte torsdag at Neu-Stettin er inntatt. Byen er et viktig jernbanesentrum med knutepunkt for fem jernbaner. - Lenger S har marskalk Konjev gjennomført angrepet langs Neisse og har hatt ny framgang mot Kotbus og Görzitz. Det raser heftige kamper over en 70 km lang front. Tyskerne gjør stadig motangfall, men kan ikke hindre framgangen til de russiske styrker. Bak linjene fortsetter kampene i Breslau hvor russerne trenger fram gjennom den sydlige del av byen og nå bare står 100 m fra byens sentrum. - Fra Moskva meldes at de første befridde fanger er kommet til Odessa.

Italia. På 8. armés front har tyskerne på ny anfalt stillingene ved Seniofloden. De alliertes motangrep har vært vellykket.

Østen. Amerikanerne har rykket inn på Iwojimas sentrale plate. En flyplass til en erobret. - Corregidor erobring er nesten fullført. - Den japanske statsminister uttalte onsdag at den nåværende stilling er meget alvorlig for Japan.

Flyangrep. Onsdag ettermiddag angrep britiske fly en fabrikk for syntetisk olje i Gelsenkirchen og natt til torsdag var mosquitos over Berlin for 9. natt på rad. Også Nürnberg og München ble angrepet. Store styrker britiske og amerikanske fly angrep onsdag skiftetomter i NV-Tyskland, bl.a. hovedlinjene fra Köln og Düsseldorf. I 24 timer, inntil onsdag aften, kastet allierte fly fra Middelhavsområdet den største bombelast hittil over mål i Østerrrike og Nord-Italia. Bruer og skiftetomter langs hele Brennerbanen ble angrepet. 1.200 amerikanske fly var torsdag over en rekke steder i Tyskland.

London. Debatten i Underhuset om Krim-konferansen ble avsluttet torsdag. Regjeringen fikk tillitsvotum med 396 mot 25 stemmer. Et endringsforslag angående Polen ble forkastet. Eden uttalte at han var overbevist om at overenskomsten om Polen var den som hadde mest utsikt til framgang for landet, og han anså ikke Curson-linjen som noen urettferdighet. Ø for Curson-linjen er det ingen større områder med polsk majoritet unntatt Vilna og Lwow, men også disse byer er omgitt av territorium som ikke er polsk. Det nye Polen vil kunne bli like sterkt som Polen før krigen.

Frankrike. Den franske regjering har godtatt forslaget om at Frankrike sammen med England, Russland, Amerika og Kina skal stå som innbydere til San Fransisko-konferansen.

Amerika. Roosevelt talte i dag til kongressen. Han uttalte om Jalta-konferansen at det var to hovedspørsmål som var behandlet. For det første Tysklands fullstendige beseiring og for det annet grunnlaget for en internasjonal ordning for fred etter krigen. Det vil bli forlangt betingelsesløs kapitulasjon av Tyskland, men det tyske folk skal ikke tilintetgjøres; nazismen og militarismen må opereres bort.